

Виконання кредитного договору в умовах існуючого законодавства
України

УДК 336.77:332.2.

Пащенко О.І., студентка 5
курсу факультету менеджменту та
маркетингу ХНЕУ

Розглянуто проблематику укладення кредитних договорів в умовах існуючого законодавства України при настанні ринкових відносин. Наводяться наслідки несприятливих мінливих тенденцій (інфляція, фінансово-економічні кризи) та запропоновано ідею щодо необхідності подолання «диктаторського» становища банків стосовно позичальників.

Рассмотрено проблематику заключения кредитных договоров в условиях существующего законодательства Украины при наступлении рыночных отношений. Приводятся последствия неблагоприятных переменчивых тенденций (инфляция, финансово-экономические кризисы) и предложено идею насчет необходимости преодоления «диктаторского» положения банков касательно заемщиков.

We consider the problems of making credit contracts in the face of the current legislation of Ukraine upon the occurrence of market relations. Given the effects of adverse changeable trends (inflation, financial and economic crises) and proposed the idea about the need to overcome "dictatorial" position of banks on borrowers.

Ключові слова: кредит, кредитний договір, ЦК України, ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», банки, позичальники, кредитори.

З моменту впровадження ринкових відносин розвиток регіонів України здійснюється не лише за рахунок держбюджету, але й за рахунок кредитної політики, яку здійснюють кредитні установи.

Як відомо, в ринкових відносинах кредити набули досить розповсюдженої ролі. Розмірена кредитна політика, здійснювана кредитними організаціями, дозволила вирішувати питання забезпечення

своєї життєдіяльності необхідними товарами (побутова техніка, автотранспорт, нерухомість) серед населення України.

З правової точки зору слід мати на увазі, що дані дії здійснюються шляхом укладання двох основних договорів: купівлі-продажу та кредитного. Договір купівлі продажу (ст. 655 Цивільного кодексу України) (далі – ЦК) [1] укладається між продавцем (магазин побутової техніки, автосалон, будівельна компанія, власник житла) та покупцем. Кредитний договір (ст. 1054 ЦК) укладається між кредитором (банк або інша фінансова установа) та позичальником (у нашому випадку – особа, яка купує річ).

Не зовсім приємним на сьогоднішній день для громадян є питання виплати споживчих кредитів, що надаються фізичним особам на товари тривалого використання (квартири, меблі, автомобілі тощо).

Хоча власне кредитний договір укладається шляхом обговорення та досягнення згоди щодо всіх істотних умов договору, позичальник за договором споживчого кредиту майже позбавлений можливості узгодження умов договору. Позичальник відповідно до положення ст. 634 ЦК [1], лише приєднується (акцептує) до висунутих банком (фінансовою установою) умов надання кредиту (оферта), хоча він, відповідно до положень ЦК України [1], має узгоджувати умови договору з кредитором, а саме: розмір першого внеску (не нижче визначеного кредитором мінімального розміру), строк кредитування (у межах визначеного кредитором), фінансові установи позбавляють кредитовця такої можливості, що є порушенням його прав. При отриманні кредиту позичальник сплачує перший внесок, за послуги з оформлення кредиту, страхові платежі, різницю між ринковою та оціночною вартістю майна.

Згідно із вимогою НБУ від 12 травня 1995 року №106 [2] додатком до кредитного договору є Розрахунок повної вартості кредиту, в якому повинні бути відображені всі платежі клієнта банку (комісії, відсоткові ставки тощо).

Майбутній позичальник не завжди вважає за необхідне звернутись за роз'ясненнями до працівника банку, що в майбутньому призводить до негативних наслідків, в першу чергу фінансових. Дана ситуація свідчить

про потребу подолання фінансового нігілізму, підвищення фінансової грамотності населення.

При оформленні іпотечних кредитів, щодо купівлі житла, у виграшному становищі виявились особи, які оформили кредити в другій половині 90-х років. З даного часу і до 2008 року рівень інфляції був контрольованим, а ціни на нерухомість, на її оренду стрімко зростали.

На жаль, і на сучасний період часу в Україні не існує єдиних гарантій та впевненості звичайних громадян щодо розміру процентної ставки, так як в умовах сучасної економіки досить мінливі тенденції, а саме: інфляція, фінансово-економічні кризи, неможливість своєчасно виплачувати кошти по кредитним договорам. Такого роду ситуації призводять не до найкращих наслідків:

1. Позичальник не виплачує кредит, кредитодавець вилучає заставлене майно. Банку потрібно реалізувати вилучене майно, зазнавши витрат на зберігання товару, проведення торгів, а іноді ще й на послуги колекторської установи.

2. Якщо кредит своєчасно був застрахований від ризику неможливості виплатити. В даному випадку слід звернути увагу на те, що страхування можливо було здійснене до фінансово-економічної кризи, страхові організації також відчували на собі кризу.

3. Держава за потреби звертається до населення по позику. Держава покликана здійснювати соціальну функцію. За такої ситуації держава вступає у кредитні відносини з кредитодавцем та у кредитні відносини з позичальником. Така ситуація схожа на відстрочку виплат.

4. Суб'єкт підприємницької діяльності може бути оголошений банкрутом за умов, визначених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 року № 2343-XII [3]. Фізична особа – підприємець може бути визнана банкрутом, що звільнить її від обов'язку повернення кредиту, однак у більшості випадків фінансові установи видають кредити не фізичним особам – підприємцям, а власне фізичним особам, а це з точки зору права різні правові статуси.

6. Нормативно-правова регламентація потребує внесення змін до законодавства. З 10 лютого 2010 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони

фінансовим установам в односторонньому порядку збільшувати розмір процентів та інших платежів, передбачених кредитним договором» від 21 січня 2010 року №1822-VI [4]. Закон передбачає внесення змін та доповнень до статей 1056-1 Цивільного кодексу України та Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 03.12.2008 року № 27-рп/2008 [5] (далі ЗУ «Про фін. послуги»).

Суть змін полягає у розширенні кола суб'єктів, на яких розповсюджується заборона в односторонньому порядку збільшувати розмір відсотків по кредитним договорам. Відтепер заборона розповсюджується не лише на банки, а і на будь-які інші фінансові установи, до яких, відповідно до ст.1 та ЗУ «Про фін. послуги» [5] належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Вказане нововведення є виправданим, адже окрім банків надавати кошти у позику, в тому числі на умовах фінансового кредиту, також можуть кредитні спілки (союзи) і ломбарди і будь-які інші фінансові установи (незалежно від назви та форми). Такий висновок можна зробити, проаналізувавши визначення кредитного договору, наданий в ст. 1054 ЦК [1]. Так, за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти.

Інші, більш цікаві доповнення, внесені до ЗУ «Про фін. послуги» [5]. Так в ч.2 ст.6 продубльована заборона фінустановам в односторонньому порядку збільшувати розмір відсотків по кредитному договору, а в ч.3 цієї ж статті введена заборона вимагати дострокове погашення боргу та розривати в односторонньому порядку кредитний договір у разі незгоди позичальника із пропозицією фінустанови збільшити відсотки.

По-перше, в ЗУ «Про фін. послуги» [5], на відміну від цього ж положення в ЦК [1], заборона розповсюджена не тільки на відсотки по

кредиту, а й на інші платежі, що передбачені договором кредиту. А їх в договорі може бути передбачена сила силенна, особливо у договорах про надання так званих «безвідсоткових» кредитів, а саме бланкових, адже статтею 49 Закону України «Про банки і банківську діяльність» їх надання забороняється. У зв'язку з цим, банки замість назвати ці платежі відсотками, називають їх комісією.

Враховуючи, що закон про фінпослуги (далі) є спеціальним по відношенню до ЦК [1], у разі наявності спору, застосуванню підлягатиме саме норма спеціального закону.

Істотною проблемою є подолання «диктаторського» становища банків стосовно позичальників при укладанні кредитних договорів. На жаль, враховуючи менталітет власників банків в Україні, навіть сама вільна конкуренція цього не зробить. Кредитори ретельно відслідковують кредитну політику своїх конкурентів і при збільшенні відсоткових ставок одним із них, це роблять інші, що на нашу думку, можна кваліфікувати, як змову, а відтак порушення Антимонопольного законодавства. Крім того, у кредитну ставку в Україні закладається великий ризик неповернення кредитів, що на нашу думку суттєво впливає на фінансовий стан позичальників та створює труднощі для потенційних клієнтів при укладенні кредиту.

Без дієвого державного регулювання сфери кредитування населення за умови збереження вільної конкуренції, інших принципів ринкової економіки та засад демократії вирішити дану складну ситуацію під час фінансово-економічної кризи та й після неї буде неможливо.

Література

1. Цивільний кодекс України. – Х.: ТОВ «Одісей», 2012. – 384 с.
2. Постанова НБУ №106 від 12 травня 1995 року.
3. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 року № 2343-XII.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони фінансовим установам в односторонньому порядку збільшувати розмір процентів та інших платежів, передбачених кредитним договором» від 21 січня 2010 року №1822-VI.
5. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 03.12.2008 року №-27-рп/2008.

Зав. кафедри
правового регулювання економіки
к.ю.н., проф.

Сергієнко В. В.

Керівник, к.ю.н., проф.

Сергієнко В. В.

Автор

Пащенко О.І.